

TIDSKRIFT FÖR POLITISK FILOSOFI
NR 3 2020 | ÅRGÅNG 24

Bokförlaget THALES

INTERVJU MED JASMINA NEDEVSKA, UNIVERSITETSLEKTOR I STATSKUNSKAP VID UPPSALA UNIVERSITET

Hej Jasmina, kan du berätta lite om vem du är och din bakgrund?

JAG ÄR STATSVETARE, 37 år gammal och från Järfälla, det ligger längs en pendellinje nordväst om Stockholm. Förutom politisk filosofi tycker jag det är roligt med språk och tåg. Efter gymnasiet höll jag på med italienska och jobbade som reseplanerare på SL. Det fanns inga smarta telefoner på den tiden så det fanns några som jobbade som mänskliga appar kan man säga, det krävdes ett helt bord med kartor och tabeller åt var och en! Senare läste jag till en *politices* magister i Uppsala. Jag disputerade så småningom i politisk teori vid Stockholms universitet, det var 2018. Jag bor nu i Uppsala med min man och vår dotter som fyller två år i år. För tillfället jobbar jag som universitetslektor i statskunskap vid Uppsala universitet.

Din avhandling heter *Why Care About Future People's Environment?: Approaches to Non-Identity in Contractualism and Natural Law*. Vad motiverade dig att inrikta dig på det området? Och vad ser du som ditt främsta bidrag till det?

MIN DRIVKRAFT ÄR klimatkrisen. Kanske är den naturligt intressant för oss statsvetare, eftersom den är så politisk och genomgripande. Men den väcker också flera grundläggande filosofiska frågor, vilket drar till sig uppmärksamhet från politiska teoretiker. Parfitts icke-identitetsproblem (NIP), som jag fördjupade mig i, ligger till grund för en av de mest intressanta normativa frågorna. Eftersom vårt val av politisk inriktning påverkar hur vi lever påverkar det också *vilka* som kommer att finnas i framtiden. Vår miljöförstöring leder därför inte till att specifika framtida personer får det sämre än de annars skulle haft det. Alternativet är ju att några helt andra personer kommer till (och får det objektivt bättre) i stället. Bland annat kontraktualistisk teori – som är särskilt populär bland stats-

vetare – verkar i det fallet leda till slutsatsen att det inte kan vara felaktigt gentemot framtida människor att förstöra deras miljö. Om framtida personers identitet beror på vårt beteende kanske miljöförstöringen till och med kan sägas vara i deras eget intresse! Det låter ju heldumt, nästan ingen är beredd att acceptera såna implikationer. Forskare har därför hållit på med att testa olika lösningar. Det vi vill är att hitta ett hållbart argument för det vi redan känner i maggropen – att vi har anledning att värna miljön även för framtida generationer. Man försöker modifiera kontraktualismen eller använda andra slags teorier för att identifiera varför något är fel och se var vi hamnar. Bland filosofer är det vanligt att laborera med olika typer av konsekvensetik gällande framtida generationer, men det har också visat sig leda till konstiga slutsatser.

Jag valde i min avhandling att titta på möjligheterna inom klassisk naturrättsetik, vilket inte hade gjorts innan. Den verkade intressant av två anledningar. För det första har den en intressant teoretisk struktur. Förespråkarna menar sig utgå från objektiva värden (snarare än subjektiva intressen) samtidigt som de lägger mer vikt vid handlingar (än konsekvenser) i relation till dessa värden. Idéerna bygger på tankar hos Aristoteles och Thomas av Aquino, vissa skulle kalla det dygdetik. Men det är ungefär i dessa vatten NIP-forskningen verkar behöva fiska. För det andra observerade jag att många viktiga naturrättsförespråkare hade en konservativ politisk uppfattning, även om teorin inte med nödvändighet kräver det. Numera verkar naturrätten faktiskt ha breddats något som forskningsprogram (den intresserade kan kika i en forskningshandbok av Crowe & Lee från 2019). Men hur som helst: konservativa, lite slarvigt uttryckt, är en grupp som sedan 90-talet har gått från att vara mer miljövänliga till att kritisera viktiga klimatåtgärder. Så ett argument för intergenerationell miljöpolitik som tilltalar den här gruppen kanske också kunde göra någon praktisk nytta, tänkte jag.

Kan du sammanfatta vad du kom fram till, d.v.s. vad är det naturrättsliga argumentet för en intergenerationell miljöpolitik?

JAG DELADE UPP undersökningen i tre steg. För det första behövde jag förstå vilket eller vilka moraliska skäl naturrätten anger mot intergenerationell miljöförstöring. Som skäl för handling framhåller teoretiker som John Finnis (se *Natural Law and Natural Rights*, 1980/2011) grundläggande värden som liv, vänskap, kunskap, estetisk erfarenhet och lek. Värdena ses som goda i sig själva och att, som naturrättare säger, »delta» i dem kräver ingen ytterligare motivering. En naturrättsteoretiker bör förstå miljöfrågan i ljuset av dessa värden. Det kan uppfattas som alltför människocentrerat, men med de här glasögonen bör miljön ses som viktig för att vi ska ha förmågan att delta i grundläggande värden, kanske i synnerhet liv (vara vid god hälsa), estetisk erfarenhet och lek (båda omfattar naturupplevelser). Vår tids klassiska naturrätt kan i det avseendet betraktas som en föregångare till den »capability approach» som anförts av, bland andra, Martha Nussbaum.

För det andra behövde jag identifiera de naturrättsliga kriterier som slår fast den intergenerationella miljöförstörelsen som en moralisk felgärning. Ett av de mest centrala kriterierna, inom den klassiska naturrätten, är att vi bör ha respekt för varje grundläggande värde i varje handling. Kriteriet talar för att vi bör avstå från att försämra miljön för framtida generationer, hävdar jag. Inte, i det här fallet, för att skydda specifika, framtida personer mot försämringar. Och utan att det med nödvändighet ökar den sammanlagda nyttan. I stället bör miljön värnas som en förutsättning för deltagande i grundläggande värden. I sin helhet är naturrättsresonemanget mer komplicerat än så, naturligtvis. En del av avhandlingen fick jag ägna åt att precisera argumentet och svårigheterna att få det att fungera.

Senare i processen insåg jag att jag saknade en tredje viktig komponent. NIP-forskare förutsätter gärna att felgärningar, i stil med klimatsynder, bör korrigeras med politiskt ingripande. Till och med i fall där beslut om gärningarna har fattats demokratiskt, och visst – grundlagsskyddade rättigheter kan fungera så. Men teorier som behandlar rättvisa, inklusive naturrätten, låter oss i regel bete

oss omoraliskt till en viss gräns. Den gränsen går typiskt sett vid någon grad av personlig skada. Och en del av min taktik hade ju varit att acceptera idén att framtida människor inte kan få det sämre i den bemärkelsen! Jag fick ett institutionellt icke-identitetsproblem, kan man säga. Jag riskerade att behöva dra slutsatsen att även om det är fel av oss att förstöra framtida människors miljö bör statens institutioner inte ingripa, eftersom ingen person kommer till skada. Det vore en paralyserande slutsats. Jag angrep detta genom att närmare undersöka naturrättens kriterier gällande det gemensamma goda (*bonum commune*). Jag tror i slutänden att naturrätten kan producera ett argument även här, till förmån för intergenerationell klimatpolitik. Men då får man leva med att statligt ingripande, i det här fallet, rättfärdigas av förpliktelser gentemot en intergenerationell gemenskap som sådan och inte av en skadepincip.

Du är nyss hemkommen från en vistelse vid Princeton University, hur har det varit och vad har du gjort där?

JAG HAR NYLIGEN avslutat min postdok på Department of Politics i Princeton, som också är namnet på den lilla stad där universitetet ligger. Det blev inte riktigt som jag tänkt mig. Vi drabbades av pandemin och en ordentlig lockdown med krav på munskydd så fort vi gick utomhus. Jag upprättade ett kontor i vår *walk-in closet* med en barnstol som skrivbord. Men *the show went on*. Min placering var vid James Madison Program, en mycket spännande intellektuell miljö, som är starkt präglad av både naturrättstänkande och konservatism. Jag ägnade mig både åt att försöka sälja in miljöfrågan så som jag angripit den i avhandlingen och åt att utveckla en ny projektidé gällande domstolars roll i klimatfrågan. I USA finns en rättskultur där man oftare drar varandra inför rätta och det finns redan mycket spännande rättsmaterial på klimatområdet. Det kan inte uteslutas att icke-identitetsproblemet eller konservativa domare får betydelse.

Kan du berätta lite mer om det?

DE HÄR RÄTTSPROCESSERNA är ett globalt växande fenomen. Särskilt sedan det så kallade Urgendamålet i Nederländerna, där fällande dom fastslogs rätt nyligen. Staten dömdes till att skära ner på klimatutsläpp med minst 25 % till 2020, i jämförelse med 1990 års nivåer. Det låter lovande för klimatet. Men politiska teoretiker behöver ställa och besvara normativa frågor om maktindelning. Vilka befogenheter bör domstolar ha att uttolka eller till och med balansera folkets vilja, så som den uttrycks i parlamentet och verkställs av regeringen, när det gäller klimatpolitiken? I åtminstone ett tiotal klimatfall världen över anges dessutom framtida generationer som sakägande i målet, vilket komplicerar saken ytterligare. I en delstudie kommer jag att titta på hur den rättsliga argumentationen skiljer sig åt mellan domare som utnämnts av demokratiska respektive republikanska presidenter. Projektet inleds i sommar.

Ditt avhandlingsarbete står stadigt i den politiska filosofin. Tror du att det på något sätt skulle sett annorlunda ut om du hade skrivit det vid en filosofisk institution istället för en statsvetenskaplig?

FÖRHOPPNINGSVIS HADE JAG fått ägna mer tid åt att undersöka de specifika argument gällande framtida generationer som naturrätten har att erbjuda. Jag uppskattar att filosofer finner icke-identitetsproblemet och naturrättstraditionen intressanta i sin egen rätt. Det ger mer utrymme för grundforskning, det vill säga forskning bara för kunskapens skull, där man inte vet om eller hur den kommer att få praktisk nytta. Nu fick jag ägna en massa tid åt att motivera varför min avhandling kunde vara politiskt intressant eller praktiskt relevant. Å andra sidan uppskattar jag både utmaningarna och fördelarna som kommer med tvärvetenskaplighet. Domstolsprojektet kommer att vara förlagt både vid Filosofiska institutet på Uppsala universitet och vid Grantham Research Institute på London School of Economics and Political Science. Filosofin och dess metoder kommer att vara till stor nytta för att förstå vilka värden och principer som står på spel och vilka moraliska vägval som

finns. Det statsvetenskapliga perspektivet innebär att jag också tar hänsyn till de politiska förutsättningarna för att göra olika vägval och för att komma överens.

Slutligen, vilka råd vill du ge till unga som vill ägna sig åt politisk filosofi?

HAR MAN INTE sysslat med det tidigare är det bara att börja genom att läsa på egen hand eller gå en kurs. Dessutom kan man skriva egna reflektioner även om det inte hör till kursen, ifall man vill det. Om man vill jobba med politisk filosofi kan det bli en fråga om uthållighet. Jag har haft god hjälp av bekväma kläder, att ledas av min nyfikenhet och att inte alltid försöka göra mitt bästa.

→

Anna Wedin